

Dags att revidera katastrofbilden av svensk skola

Dagens Samhälle den 3 december 2019

När resultaten från TIMSS och PISA 2015 presenterades för tre år sedan var det få som var hoppfulla. Efter årtionden av fallande resultat befann sig det svenska skolsystemet i en krisartad situation. Ilmar Reepalu hade precis lagt fram ett förslag som i praktiken innebar ett vinstförbud i skolektorn, för att stävja vad många ansåg vara grundproblemet. Asylinvandringen hade tuffat på i snabb takt – vilket tidigare hade påverkat resultaten negativt – och övergått i en flyktingkris året innan. De bespottade kunskapskraven hade decennier på nacken.

Men trots detta ökade Sveriges resultat i både TIMSS och PISA 2015 – vilket nästan tycktes för bra för att vara sant. Jag själv skrev en krönika med hypotesen att övergången till datorbaserade prov delvis kunde ligga bakom förbättringarna i specifikt PISA. Men jag hade fel: forskning har sedan dess funnit att svenska elever sannolikt hade presterat ännu bättre med papper och penna.

Och glädjande nog visar nu resultaten från PISA 2018 – som precis har publicerats – att det fortsätter uppåt. I huvudämnet läsförståelse har svenska elevers resultat ökat med 6 poäng sedan 2015, medan prestationerna i matematik och naturvetenskap har ökat med 8 respektive 6 poäng. Inga förändringar är statistiskt säkerställda jämfört med 2015, men trenden sedan 2012 är tydligt positiv.

Detta innebär också att Sverige har hämtat igen en stor del av det fall som skedde under 2000-talet. I genomsnitt föll svenska elever med 31 poäng mellan 2000 och 2012; mellan 2012 och 2018 steg resultaten med 20 poäng. 65 procent av fallet under 2000-talet är nu alltså uttraderat.

Likaså har andelen högpresterande elever ökat och andelen lågpresterande elever minskat sedan 2012. Faktum är att andelen högpresterande elever i läsförståelse idag är större än i PISA 2000. Eftersom dessa elever tycks vara speciellt viktiga för länders ekonomiska tillväxt är detta mycket positivt.

I relativa termer presterar svenska elever idag faktiskt också ganska bra. I läsförståelse når Sverige 7:e plats i OECD, upp från 14:e plats år 2015 – och med ett resultat två poäng bättre än Japans. I matematik och naturvetenskap är de relativa resultaten inte lika bra, men även i dessa ämnen har Sveriges relativa position förbättrats markant.

Allt detta har uppnåtts samtidigt som invandringen har skjutit i höjden. Mellan PISA 2009 och 2018 ökade andelen elever med utländsk bakgrund från 12 till 20 procent – och OECD beräknar att förbättringen de senaste åren hade varit ännu större om elevernas demografiska profil inte hade förändrats. Skulle Sverige inte ha uteslutit 11 procent av eleverna i den senaste undersökningen – en radikal ökning sedan tidigare och den högsta andelen av alla länder – på grund av att de var nyanlända, hade resultaten idag också sannolikt sett mycket sämre ut.

Vad kan då ligga bakom vändningen? Det finns inget säkert svar på den frågan, men en rimlig förklaring ligger i ökningen av antalet nationella prov i grundskolan. Forskning indikerar nämligen att

standardiserade prov ökar resultaten i internationella undersökningar. Likaså finns det tecken på att undervisningen har blivit något mer traditionell – enligt data från TIMSS – vilket också bör ha höjt resultaten enligt forskningen. En kunskapshöjande attityd av ”jävlar anamma” efter det stora fallet i PISA 2012 kanske också har bidragit.

Samtidigt har faktorer som många påstod låg bakom fallet inte förändrats i den riktning de önskat. Tvärtom. De vinstdrivande friskolorna har ökat och blivit fler än någonsin. Skolsegregationen har vuxit. Internetanvändningen i skolan har ökat lavinartat, enligt PISA. Den skarpa gränsen för att nå godkänt betyg finns kvar. De hatade kunskapskraven finns kvar. Allt samtidigt som kunskaperna alltså har förbättrats rejält.

Under de senaste åren har många, jag själv inkluderad, tävlat i att döma ut den svenska skolan. Men nu när resultaten har förbättrats två gånger i rad är det på sin plats att ge beröm. Det finns självklart mycket kvar att göra – och att lägga sig till ro vore ödesdigert. Men det är helt klart dags att revidera den katastrofartade bilden av det svenska utbildningssystemet.

Gabriel Heller Sahlgren